



PŘÍSTUP KE ZBRANÍM V ČR: ZBRANĚ DO RUKOU ZODPOVĚDNÝCH, NE KAŽDÉHO

**Když střelné zbraně skončí v
nezodpovědných rukou, může to znamenat
katastrofu. Přesto má Česko jeden z
nejvolnějších zbraňových zákonů v Evropě.**

Masová střelba na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy byla již čtvrtou masovou střelbou za posledních 15 let na našem území. Není pravda, že v Česku platí jeden z nejprísnejších zbraňových zákonů. V Evropském měřítku je získání střelné zbraně v České republice nebývale jednoduché. Je tu proto zvýšené riziko, že se střelné zbraně dostanou i k lidem, kteří s nimi budou páchat trestnou činnost.

I přesto je v Česku debata o nabývání střelných zbraní vedena převážně směrem k větší deregulaci. Amnesty se obává, že deregulace nabývání a držení zbraní bude mít závažné dopady na základní lidská práva. Je čas se podívat na pravidla pro získávání střelných zbraní skrz optiku lidských práv a zajistit, aby riziko zneužití střelných zbraní bylo co nejmenší.

Střelné zbraně a násilí ve společnosti

Násilí se střelnými zbraněmi je podle některých odborníků opomíjenou „epidemií“ se závažnými důsledky pro veřejnou bezpečnost a zdraví. V rámci toho nejde jenom o problematiku vražd, významnou roli ve statistikách hrají také sebevraždy nebo úmrtí v důsledku nehody. Střelné zbraně jsou navíc mnohdy součástí psychického násilí a vyhrožování, čímž zasahují do lidské důstojnosti, aniž by muselo dojít k výstřelu. Podle odhadů Amnesty International se asi 60 % porušení lidských práv týkalo použití ručních a lehkých zbraní.

Podle zprávy Vysoké komisařky OSN pro lidská práva jsou soukromé osoby zodpovědné za většinu násilí se zbraní v ruce a 86 % zabití způsobených střelnou zbraní je uskutečněno mimo válečnou zónu. Dále konstatovala, že zvýšený civilní přístup ke střelným zbraním, včetně legálně získaných zbraní, může vést ke zvýšené míře násilí a nejistoty.

Trvalé celospolečenské násilí se střelnými zbraněmi může také podkopat využívání ekonomických, sociálních a kulturních práv, jako je právo na zdraví a právo na vzdělání. V některých kontextech může pouhá přítomnost střelných zbraní vyvolat strach a nejistotu vedoucí k vážným psychologickým dopadům na ty, kteří se cítí ohroženi.

Česká republika má podle svých mezinárodních lidskoprávních závazků povinnost chránit právo na život a snížit míru násilí se střelnými zbraněmi.

Podle statistik násilná kriminalita v Česku v posledních letech roste. I proto je zásadní, aby byl přístup ke střelným zbraním co nejmenší. K takové situaci je ale zatím daleko a odráží to například rostoucí počty vražd. V roce 2022 bylo u nás zaznamenáno 150 vražd, v roce 2023 dokonce 159 – nejvíce od roku 2014.

V roce 2021 bylo v Česku zavražděno střelnou zbraní 0,11 lidí na 100 000 obyvatel. To je oproti jiným evropským zemím řádově víc. Například v Německu je toto číslo 0,06, v Polsku 0,05 a ve Spojeném království jen 0,01 zavražděných na 100 000 obyvatel.

V roce 2012 došlo v Česku k 1,37 sebevraždám na 100 000 obyvatel. To je v evropském srovnání nadprůměrné číslo. Za rok 2022 bylo 12 % sebevražd vykonáno za použití střelné zbraně.



Česko a zbraně

V roce 2023 evidovala Policie ČR 316 859 držitelů zbrojního průkazu a tento počet stále roste. Přibližně 284 000 držitelů zbraní u nás tvoří muži. Policie pak eviduje celkem 1 043 864 legálně držených zbraní. To je v přepočtu na obyvatele více než například ve čtyřikrát větším Polsku.

V Česku se získávání střelných zbraní řídí zákonem o střelných zbraních a střelivu. Není pravda, že se jedná o jeden z nejprísnejších zbraňových zákonů na světě. V evropském srovnání má ČR velice benevolentní regulaci, která umožňuje relativně jednoduché získání střelné zbraně.

Podle české legislativy má žadatel o zbrojní průkaz na jeho vydání nárok, pokud splní sedm zákonem stanovených podmínek:

- a) místo pobytu na území ČR,
- b) dosažení předepsaného věku,
- c) způsobilost k právním úkonům,
- d) zdravotní způsobilost,
- e) odborná způsobilost,
- f) bezúhonnost,
- g) spolehlivost.

Většina z těchto podmínek jsou formality a k žádnému prověření žadatele (v zahraničí běžný „background check“) nedochází. Podmínkou není ani psychologická způsobilost, psychologické nebo psychiatrické vyšetření je přitom povinné v různé formě v asi polovině evropských států. Stát nezjišťuje, zda má žadatel řádný důvod („good reason“) k držení zbraní. Spolu s žádostí bylo dosud povinné zaškrtnout aspoň jeden z pěti účelů (kategorie A až E) užívání zbraně – sběratelství, sport, lov, výkon povolání a sebeobranu. V březnu však zákonodárci a zákonodárkyně toto rozdělení zrušili. Žadatel nemusí svou volbu nijak prokázat, za zaškrtnutí jedné z kategorií pouze zaplatí 700 korun.

Nejspornější je kategorie E – zbrojní průkaz k „ochraně života, zdraví nebo majetku“, který umožňuje pořizovat si zbraně na sebeobranu. Jde o „zbytkovou kategorii“ pro ty, kteří si chtějí pořizovat zbraně, aniž by pro to měli konkrétní důvod. Zbrojní průkaz z tohoto důvodu má valná většina (asi 260 000) držitelů zbraní. V Evropě přitom řada států civilní držení zbraní na sebeobranu buď neumožňuje vůbec (oproti legitimním důvodům jako je sportovní střelba nebo lov, které jsou často podmíněny členstvím v zájmových sdruženích) nebo je umožňuje jen výjimečně za situace, kdy osoba potřebu bránit se se zbraní řádně odůvodní. V Evropě převládá logika, že v demokratickém právním státě zajišťují bezpečnost orgány státu a k ozbrojování civilistů není důvod.

Mírnost českého systému odráží i fakt, že pokud držitel zbrojního průkazu přestane některou ze zákonných podmínek splňovat, policie má pro odebrání průkazu jen omezené možnosti. Česko je navíc jedna z mála evropských zemí, jejíž zákony zaručují právo držet a nosit střelnou zbraň.

Zbraně v Česku v číslech

- Přes 1 milion zbraní
- Více než 3 zbraně na jednoho držitele zbrojního průkazu
- Zbraň vlastní zhruba 3 % populace, 97 % ne
- 4 masové střelby za posledních 15 let

Domácí násilí

Zbraně jsou důležitým aspektem domácího a genderově podmíněného násilí, jehož obětí jsou zejména ženy. Podle tuzemských úřadů je zhruba polovina všech evidovaných vražd spáchána mezi partnery nebo členy rodiny. A podle vládní analýzy z roku 2012 čelilo nějaké formě domácího násilí během dospělosti 40 % žen. 4 % z nich zažily ohrožování zbraní (a to i opakovaně), 2 % žen bylo za svého života dokonce ohroženo přímým útokem za použití zbraně.

Eskalace násilí a nebezpečí přítomnosti zbraně

Komplexnější statistiky o domácím a genderově podmíněném násilí bohužel v Česku chybí. Vážnost partnerských vražd u nás nicméně ilustrují medializované případy, které shromažďuje projekt Tiché svědkyně organizace Rosa. Ta v letech 2000-2020 zaznamenala 195 vražd žen jejich partnerem, tedy cca 10 každý rok. V posledních třech letech se však jedná o více než 20 vražd ročně a jejich brutalita podle zástupců organizace roste. Byly zaznamenány i vraždy zastřelením, při kterých byly kromě partnerky zabity také děti.

Za rok 2022 se například můžeme dočíst: „† Andrea 32 let, zastřelená svým mužem (31). Zavraždil i 4letého syna. Poté spáchal sebevraždu. Muž, člen místního mysliveckého sdružení, zastřelil manželku a syna a posléze spáchal sebevraždu”

Další příklad ze stejného roku: „† Žena 39 let a 2 nezletilé holčičky †† byly zastřeleny v Měšicích u Prahy 26. 9. 2022 manželem (43 let). Muž legálně drženou zbraní poté spáchal sebevraždu. První šetření ukázalo, že za vším mohou stát ‚partnerské neshody‘.”

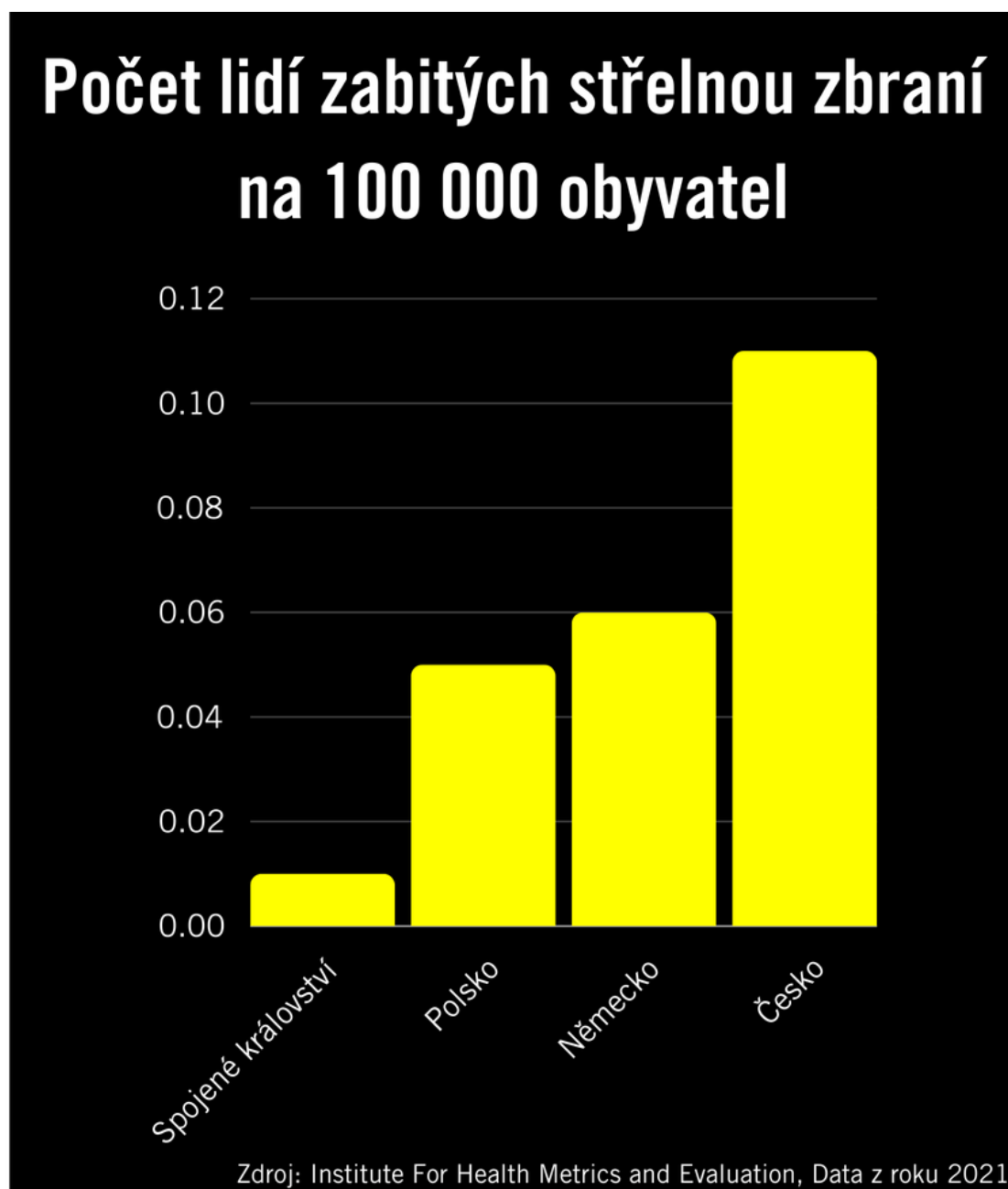
Zbraň není lidské právo

ritici regulace držení zbraní často argumentují tím, že podle zákona má každý občan mít možnost vlastnit zbraň a bránit se s ní. Právo na sebeobranu, a to i se zbraní, v české legislativě skutečně existuje. To ale ještě neznamená automatické právo zbraně vlastnit. Snadný přístup ke zbraním navíc ohrožuje jedno ze základních lidských práv – právo na život.

Přestože v roce 2021 došlo k zakotvení práva na obranu života „i se zbraní” do Listiny základních práv, žádné lidské právo držet zbraň české ani mezinárodní právo nezná. Zakotvení práva bránit se i se zbraní se ukázalo jako nešťastné i v kontextu tragických událostí na Filozofické fakultě UK.

Vlastnictví zbraně je sice v některých případech ospravedlnitelné, mírná česká zbraňová legislativa ale upřednostňuje malou skupinu obyvatel, která zbraně vlastní, na úkor ohrožení většiny. Podle mezinárodních závazků má přitom stát povinnost chránit životy obyvatel před zneužitím střelných zbraní. To se však bez efektivní regulace neobejde. Vyplyvá to z právního rámce OSN i rozsudků Evropského soudu pro lidská práva.

Například podle Výboru OSN pro lidská práva mají státy zavést opatření kontroly vlastnictví zbraní a chránit své obyvatelstvo před rizikem, které představuje jejich nadměrná dostupnost. Mají tak zaručit právo obyvatel na svobodu a osobní bezpečnost, stejně jako ochránit jednotlivce před ohrožením života nebo zdraví.



Regulace funguje

Mezinárodní výzkumy jasně ukazují, že regulace zbraní má pozitivní výsledky. Z analýzy, která srovnávala 130 studií z 10 zemí, vyplývá, že zavedení přísnějších zbraňových zákonů vedlo ke snížení počtu úmrtí střelnou zbraní. Za následek mělo také méně vražd mezi partnery a méně neúmyslných úmrtí dětí střelnou zbraní.

Evropské srovnání pak ukazuje, že ve státech s přísnější regulací zbraní obvykle dochází k méně sebevraždám střelnou zbraní (zejména u mužů) a k méně vraždám střelnou zbraní, zejména méně vraždám žen.

Porovnání napříč státy USA zase odhaluje, že státy s přísnější zbraňovou regulací vykazují nižší míru násilí se střelnými zbraněmi. Výzkumy také dokládají, že pokud se díky regulaci sníží ve společnosti násilí se střelnou zbraní, nevede to ke zvýšení násilí jinými prostředky. Po omezení přístupu ke střelným zbraním se pouze část potenciálních „pachatelů“ uchýlila k jiné formě násilí. V mnoha případech naopak k násilí vůbec nedošlo. Regulace přístupu ke střelným zbraním tak jasně snižuje celkovou míru násilí ve společnosti.

Příkladem úspěšné zbraňové regulace je Austrálie. Ta po masakru ve městě Port Arthur v roce 1996, jenž si vyžádal 35 obětí, přistoupila k zákazu všech poloautomatických a samonabíjecích brokovnic, pušek a dalšímu omezení zbraní. Po zavedení legislativních změn se zmenšily počty zabitých střelnou zbraní, kleslo množství sebevražd a nedošlo již k žádným dalším masovým střelbám.

Jakou regulaci chceme?

- **Prověřovat důvod žádosti o zbrojní průkaz**
- **Zdůvodnění držení zbraně na sebeobranu**
- **Opatření proti zneužití střelných zbraní při domácím násilí**
- **Zbavení zbraňové legislativy nadbytečných a ideologických formulací**
- **Další opatření – např. vyšší věková hranice, psychologické testy, limit počtu zbraní nebo kratší platnost zbrojního průkazu**